

تعاون و کشاورزی، سال بیست و سوم، دوره جدید، شماره ۱۱، پاییز ۱۳۹۱

بررسی عوامل مؤثر بر تقویت روحیه کار آفرینی اعضای تعاونی تولید کشاورزی شهرستان آمل

فاطمه توسلی^۱، دکتر مهدی چرمچیان لنگرودی^۲، دکتر امیر احمدپور^۳

تاریخ دریافت: ۹۰/۱۱/۲۸ تاریخ پذیرش: ۹۱/۴/۲۳

چکیده

بی شک روند توسعه اقتصادی در کشورهای توسعه یافته مبین این واقعیت است که اقتصاد تحت تأثیر کارآفرینی است. هنگامی که کارآفرینی به حوزه تعاونی وارد می شود می توان امیدوار بود که تعاونی با بهره گیری از عواملی همچون خلاقیت و نوآوری، شناسایی و بهره گیری از فرصت و ریسک پذیری می تواند در فضای کسب و کارها جایگاه قابل قبولی را بیابد و موفق عمل نماید؛ لذا هدف اصلی این تحقیق بررسی عوامل مؤثر بر تقویت روحیه کارآفرینی اعضای تعاونیهای تولید کشاورزی در شهرستان آمل در سال ۱۳۹۰-۹۱ است.

---

۱. فارغ التحصیل کارشناسی ارشد گروه ترویج و آموزش کشاورزی دانشگاه آزاد اسلامی واحد ساری

e-mail: fa_tavasoli@yahoo.com

۲ و ۳. استادیار گروه ترویج و آموزش کشاورزی دانشگاه آزاد اسلامی واحد ساری

e-mail: mcharmchian2004@yahoo.com

جامعه آماری این تحقیق شامل ۲۰۲۹ نفر از اعضای تعاونیهای تولید کشاورزی است. حجم نمونه از طریق فرمول کوکران برابر ۲۳۴ نفر تعیین شد. نمونه ها از طریق نمونه گیری تصادفی طبقه ای انتخاب شدند و در نهایت ۲۱۹ نفر به سؤالات پرسشنامه پاسخ دادند. روش تحقیق، ترکیبی از روشهای کمی و توصیفی - استنباطی است. برای تجزیه تحلیل داده ها از نرم افزار SPSS 15 استفاده شد. برای تعیین پایایی ابزار تحقیق، تعداد ۲۵ پرسشنامه در بین اعضای تعاونیهای تولید کشاورزی شهرستان بابل توزیع گردید. مقدار آلفای کرونباخ و تنای ترتیبی به ترتیب ۰/۸۸ و ۰/۸۹ به دست آمد که نشاندهنده قابل اعتماد بودن پرسشنامه است. نتایج حاصل از ضریب همبستگی کندال تائو نشان داد که بین عوامل روانشناختی - شخصیتی، اجتماعی - فرهنگی، اقتصادی، آموزشی، سازمانی و تقویت روحیه کار آفرینی رابطه مثبت و معنی داری در سطح یک درصد وجود دارد. همچنین ۳۱/۶ درصد از واریانس تقویت روحیه کار آفرینی توسط چهار عامل اقتصادی، آموزشی، روانشناختی - شخصیتی و سازمانی تبیین شد.

کلیدواژه‌ها:

تعاونی تولید کشاورزی، روحیه کار آفرینی، آمل

مقدمه

رشد سریع جمعیت و سایر تحولات اجتماعی - اقتصادی پرشتاب در چند دهه گذشته از جمله: محدود شدن فرصتهای استخدامی از طرف دولت، عملکرد نامطلوب نظام آموزش عالی در زمینه تربیت نیروی انسانی ماهر و کارآزموده و کم توجهی به آموزشهای کاربردی، فقدان ساختار مناسب در بخش خصوصی برای جذب دانش آموختگان دانشگاهها، مشکلات موجود در فضای کسب و کارها، فقدان ارتباط مؤثر میان دانشگاه و بخشهای مختلف اقتصادی، وجود مشکلات اجرایی در پیاده کردن سیاستها و برنامه های کلان کشور و... موجب بروز مسئله بیکاری شده است (رحیمی و همکاران، ۱۳۸۷). رفع معضل بیکاری، ایجاد و

تقویت راهکارهای اشتغال‌زایی و خوداشتغالی و حرکت به سوی توسعه، نیاز به کارآفرینی را دوچندان کرده است (هرندی زاده، ۱۳۸۹).

کارآفرینی عبارت است از فرایند نوآوری و بهره‌گیری از فرصتها با تلاش و پشتکار بسیار و همراه با پذیرش ریسکهای مالی، روانی، اجتماعی که کسب سود مالی، توفیق‌طلبی، رضایت شخصی و استقلال‌طلبی را به همراه دارد (Histrich & Peters, 2002). کارآفرینی باعث کاهش بیکاری و افزایش بهره‌وری افراد و منابع و در نتیجه افزایش درآمد مردم جامعه می‌شود (Sandeep, 2007) و از این رو امروزه در اکثر کشورهای مختلف توجه خاصی به کارآفرینی و کارآفرینان می‌شود و تقویت کارآفرینی و ایجاد بستر مناسب برای توسعه آن از ابزار پیشرفت اقتصادی کشورها و به ویژه کشورهای در حال توسعه می‌باشد، زیرا یک فعالیت کارآفرینی با اثربخشی بالا منجر به توسعه اقتصادی (از جمله ایجاد اشتغال، نوآوری در فعالیتهای رقابت‌پذیری و...) می‌شود (Verheul, 2001). یکی از ساختارهای مناسب جهت جذب کارآفرینان در ایران بخش تعاون می‌باشد و براساس اصل ۴۴ قانون اساسی کارکرد بخش تعاون ایجاد اشتغال برای کسانی است که مهارت لازم برای انجام کار و حرفه‌ای دارند اما سرمایه کافی برای ایجاد اشتغال در اختیار ندارند. این افراد می‌توانند در قالب تشکلهای تعاونی سازماندهی شوند و از محل اعتبارات بانکی و سایر منابع مالی، کسب و کاری را راه‌اندازی نمایند (رحیمی و همکاران، ۱۳۸۷). با توجه به اینکه در هر سازمانی از جمله تعاونیها، افرادی وجود دارند که به صورت بالقوه کارآفرین هستند، باید شرایطی را برای آنان فراهم آورد که تواناییهایشان را به صورت بالفعل در آورند.

به هر روی تحقیق حاضر برآن است تا با شناسایی عوامل مؤثر بر تقویت روحیه کارآفرینی اعضای تعاونیهای تولید کشاورزی آمل، گامی کوچک در جهت توسعه تعاونیها بردارد.

در بررسی پیشینه تحقیق، به برخی مطالعات انجام شده در زمینه موضوع پژوهش حاضر در داخل و خارج از کشور اشاره شده است. جهانبانی بشاره و همکارانش (۱۳۹۰) در تحقیقی با عنوان «بررسی تحلیلی راهبردهای توسعه کارآفرینی در تعاونیهای کشاورزی» به این نتیجه

رسیدند که عوامل اقتصادی شامل تسهیلات اعتباری و وام‌های کم بهره به همراه عواملی چون خصوصیات اعضا، سطح تحصیلات، اعتماد به نفس در کنار عوامل شخصی چون تجربیات ناخوشایند دوران کودکی، نقش کاملاً معنی‌داری در توسعه کارآفرینی در تعاونیهای کشاورزی ایفا می‌کنند.

یافته‌های تحقیق خدانشناس گل‌افشانی (۱۳۸۹) نشان می‌دهد که از میان ویژگیهای فردی و روانشناختی عامل خلاقیت، از میان ویژگی اجتماعی عامل حمایت سازمانهای ذیربط و شرایط محیطی، از میان ویژگی اقتصادی عامل حمایت‌های مالی از شرکت تعاونی، از میان ویژگی فرهنگی عامل فرهنگ خرید کالاهای ایرانی و از میان ویژگی آموزش عامل آموزش ضمن خدمت بیشترین نقش را در موفقیت کارآفرینی گروهی در بخش تعاون داشته‌اند.

دنیایی (۱۳۸۹) در بررسی راهکارهای تقویت کارآفرینی در تعاونیهای تولیدی بخش کشاورزی نتیجه‌گیری کرد از دیدگاه مدیران، فقدان سرمایه و عدم حمایت دولت از تعاونیها و از نظر کارشناسان، پایین بودن سطح سواد اعضا، نامناسب بودن زیرساخت‌ها و ضعف فرهنگ کارآفرینی مهمترین موانع کارآفرینی تعاونیهای کشاورزی هستند و نتایج استنباطی تحقیق نشان داد بین موفقیت تعاونیها و تعداد کل اعضای تعاونی و نمره کارآفرینی مدیران تعاونی ارتباط معنی‌داری وجود دارد.

میرک‌زاده و غیاثوند غیاثی (۱۳۹۰) در تحقیقی به اولویت‌بندی هشت عامل مؤثر بر توسعه اشتغال در تعاونیهای تولیدی کشاورزی پرداختند. این هشت عامل عبارتند از: عوامل آموزشی، روانشناختی، اقتصادی، فردی، اجتماعی، فرهنگی، سیاست‌گذاری و سازمانی.

هرندی‌زاده (۱۳۸۹) در تحقیقی با عنوان «بررسی عوامل مؤثر بر توسعه کارآفرینی در تعاونیهای تولید کشاورزی استان اصفهان» به این نتیجه رسید که به ترتیب، عوامل روانشناختی و شخصیتی، رفتار مدیریت، بازاریابی، اقتصادی، آموزشی و اجتماعی - فرهنگی بر توسعه کارآفرینی مؤثرند.

غیاثوند غیائی و همکارانش (Ghiasvand Ghiasy et al., 2009) معتقدند که عوامل مؤثر بر توسعه کارآفرینی عبارتند از: عامل شناختی- روانشناسی، آموزشی، مالی، سازمانی، تنظیمی، اقتصادی، اجتماعی، اجتماعی، ویژگیهای شخصی.

غیاثوند و حسینی (Ghiasvand & Hosseini, 2010) در تحقیقی با عنوان «چالشهای پیش رو در توسعه کارآفرینی عبارتند از: در تعاونیهای کشاورزی ایران» به این نتیجه رسیدند که چالشهای مالی، فنی، اطلاعاتی، تنظیمی اثر بیشتری بر توسعه کارآفرینی در تعاونیهای کشاورزی داشته اند.

دابسون (Dabson, 2002) در تحقیقی با هدف بررسی عوامل مؤثر در تشویق رفتار کارآفرینانه در میان کشاورزان نشان داد که سه گروه عوامل عمده در این زمینه نقش دارند: ۱. عوامل مربوط به ویژگیهای خود کشاورزان کارآفرین، ۲. عوامل مربوط به وضعیت مزرعه و ۳. عوامل محیطی.

ورزات و باچلت (Verzat & Bachelet, 2006) در تحقیقی با عنوان «توسعه روحیه کارآفرینی بین دانشجویان مهندسی: عوامل آموزشی کدامند؟» به این نتیجه رسیدند که عوامل فردی و عوامل آموزشی بیشترین تأثیر را در پیشرفت روحیه کارآفرینی قبل از ایجاد شغل دارند.

مطالعه پیشینه تحقیق نشان داد که عوامل زیادی در توسعه و تقویت روحیه کارآفرینی مؤثرند. با توجه به مطالعات انجام شده، به طور خلاصه می توان این عوامل را در قالب عوامل روانشناختی- شخصیتی، آموزشی، اجتماعی- فرهنگی، اقتصادی، سازمانی خلاصه نمود.

مطابق آمار اداره کل تعاون، کار و رفاه اجتماعی استان مازندران (۱۳۹۰)، شهرستان آمل دارای ۱۷۳ شرکت تعاونی تولید کشاورزی فعال می باشد که ۶۰ تعاونی باغداری، ۴۰ تعاونی دامداری، ۳۰ تعاونی مرغداری، ۱۶ تعاونی شیلات، ۱۲ تعاونی زنبورداری و ۱۰ تعاونی زراعت و ۵ تعاونی متفرقه می باشند. این تعاونیها جمعاً دارای ۲۰۲۹ عضو می باشند. تعاونیهای تولید کشاورزی در آمل علی رغم رشد کمی، رشد کیفی داشته و در راستای فعالیت خود، با مشکلات فراوانی روبه رو بوده اند. در همین راستا یکی از راهکارهایی که موجب توسعه

تعاونی و افزایش بهره‌وری و کارایی تعاونیها می‌گردد، توسعه و تقویت روحیه کارآفرینی در بین اعضای تعاونی می‌باشد تا باعث برتری در رقابت کسب و کار گردد. با توجه به مطالب مذکور روشن است که مسئله اصلی در تعاونیها، پایین بودن روحیه کارآفرینی می‌باشد که نهایتاً دردنیای کسب و کار رقابتی امروز منجر به شکست شرکتهای تعاونی کشاورزی می‌گردد. بنابراین، سؤال اصلی تحقیق حاضر این است که عوامل مؤثر بر تقویت روحیه کارآفرینی اعضای تعاونیهای تولید کشاورزی شهرستان آمل کدامند؟ و هر یک از این عوامل به چه میزان در تقویت روحیه کارآفرینی اعضای تعاونیها اثر دارند؟

روش تحقیق

روشی تحقیق، ترکیبی از روشهای کمی و توصیفی - استنباطی است. جامعه آماری این تحقیق شامل اعضای تعاونیهای تولید کشاورزی شهرستان آمل می‌باشد (۲۰۲۹) که از میان آنها با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای با انتساب متناسب، نمونه‌گیری انجام شد. با استفاده از فرمول عمومی کوکران حجم نمونه ۲۳۴ نفر تعیین شد (جدول ۱). به منظور گردآوری اطلاعات، پس از بررسی جامع ادبیات موضوع، پرسشنامه‌ای مشتمل بر ۳ بخش شامل ویژگیهای فردی پاسخگویان، عوامل مؤثر بر تقویت روحیه کارآفرینی و روحیه کارآفرینی (ویژگیهای خلاقیت، تمایل به مخاطره‌پذیری، مرکز کنترل، عزت نفس، نیاز به توفیق، انگیزه پیشرفت و آینده‌نگری) بر اساس مقیاس لیکرت (از خیلی کم تا خیلی زیاد) طراحی و تدوین شد. برای تعیین روایی پرسشنامه از دیدگاه‌های کارشناسان اداره تعاون و صاحب‌نظران استفاده شد. برای تعیین پایایی ابزار تحقیق، اقدام به آزمون مقدماتی شد و ۲۵ پرسشنامه در بین اعضای شهرستان بابل توزیع و از طریق مصاحبه و نظرخواهی، تکمیل گردیدند. مقدار آلفای کرونباخ و تتای ترتیبی به ترتیب ۰/۸۸ و ۰/۸۹ به دست آمد که نشان‌دهنده پایایی و قابل اعتماد بودن ابزار تحقیق است. پس از توزیع پرسشنامه، در نهایت ۲۱۹ نفر به پرسشنامه پاسخ دادند. متغیر وابسته در این تحقیق، تقویت روحیه کارآفرینی اعضای تعاونی تولید کشاورزی شهرستان آمل می‌باشد. متغیرهای مستقل مورد مطالعه در این تحقیق نیز عبارتند از: ویژگیهای فردی پاسخگویان، عوامل روانشناختی - شخصیتی، آموزشی،

اقتصادی، اجتماعی - فرهنگی، سازمانی. داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار SPSS 15 مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. به منظور دستیابی به اهداف از پیش تعیین شده و آزمون فرضیات، از آمار توصیفی (میانگین، نما، انحراف معیار، ضریب تغییرات) و آمار استنباطی (ضرایب همبستگی اسپیرمن و کندال تائو و رگرسیون گام به گام) بهره گرفته شد.

جدول ۱. شیوه انتخاب نمونه به تفکیک بخش و نوع تعاونی

بخش	نوع تعاونی	تعداد افراد	تعداد نمونه
لاریجان	دامداری	۲۷۰	۳۱
	زراعت	۵۱	۶
	باغداری	-	-
	مرغداری	۱۵	۳
	شیلات	۷۸	۹
	زنبورداری	-	-
	متفرقه	۱۲۹	۱۵
مرکزی	دامداری	۱۰۹	۱۲
	زراعت	۳۳۷	۳۹
	باغداری	۹۵	۱۱
	مرغداری	۲۱۵	۲۴
	شیلات	۵۰	۶
	زنبورداری	۶۳	۷
	متفرقه	۳۰	۳
دابودشت	دامداری	۳۶۰	۴۱
	زراعت	۱۱۲	۱۳
	باغداری	۲۱	۳
	مرغداری	۳۳	۴
	شیلات	۴۵	۵
	زنبورداری	۳	۱
	متفرقه	۹	۱
جمع		۲۰۲۹	۲۳۴

مأخذ: آمار اداره کل تعاون، کار و رفاه اجتماعی استان مازندران (۱۳۹۰) و یافته‌های تحقیق

نتایج و بحث

۱. ویژگی‌های شخصی، تحصیلی و شغلی

یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که ۸۵ درصد از پاسخگویان مرد و ۱۵ درصد زن هستند و ۸۵ درصد متأهل و ۱۵ درصد مجردند. ۶۷/۷ درصد از پاسخگویان مدرک دیپلم دارند. ۹۱/۳ درصد از پاسخگویان عضو عادی تعاونیه‌های تولید کشاورزی هستند و دامنه سنی آنها بین ۲۰-۶۵ سال با میانگین ۳۶ سال است. سابقه عضویت پاسخگویان در تعاونی، ۵ سال و کمتر (۶۶/۲ درصد) می‌باشد. ۹۵/۹ درصد پاسخگویان شاغل‌اند و اکثر آنها (۸۰/۵ درصد) شاغل در بخش خصوصی‌اند. ۳/۲ درصد پاسخگویان دارای والدین کارآفرین هستند و ۵/۵ درصد در زمینه کارآفرینی تجربه قبلی دارند و ۵/۵ درصد دارای تجربه ناخوشایند در دوران کودکی هستند.

در ادامه، رتبه بندی عوامل مؤثر بر تقویت روحیه کارآفرینی اعضای تعاونیه‌های تولید کشاورزی آمل ارائه شده است.

۲. رتبه‌بندی عوامل روانشناختی - شخصیتی

برای رتبه‌بندی عوامل روانشناختی - شخصیتی اعضای تعاونیه‌های تولید کشاورزی سؤالاتی از پاسخگو پرسیده و میانگین و انحراف معیار برای هر گویه مشخص گردید. به این ترتیب از بین ده متغیر عامل روانشناختی - شخصیتی، متغیرهای تحمل شکست و اراده برای شروع دوباره، اشتیاق زیاد به کارهای بزرگ، به کارگیری خلاقیت شخصی در بین اعضای تعاونی کشاورزی، به ترتیب بالاترین رتبه‌ها (اول تا سوم) را به خود اختصاص داده‌اند (جدول ۲). همچنین از دیدگاه پاسخگویان، انگیزه بالای یافتن منابع جدید و استقلال فردی بالا در تصمیم‌گیری‌ها پایین‌ترین رتبه‌ها (نهم و دهم) را به خود اختصاص داده‌اند (جدول ۲).

جدول ۲. رتبه‌بندی عوامل روانشناختی - شخصیتی اعضای تعاونیهای تولید کشاورزی

رتبه	ضریب تغییرات	انحراف معیار	میانگین *	متغیر
۱	۳۳/۶۸	۱/۲۲۱	۳/۶۲۵	تحمل شکست و اراده برای شروع دوباره
۲	۳۴/۸۶	۱/۱۳۸	۳/۲۶۴	اشتیاق زیاد به کارهای بزرگ
۳	۴۱/۹۶	۱/۳۰۳	۳/۱۰۵	به کارگیری خلاقیت شخصی
۴	۴۸/۱۳	۱/۳۵۸	۲/۸۲۱	علاقه بالا به خوداشتغالی
۵	۴۸/۵۶	۱/۲۹۹	۲/۶۷۵	استفاده زیاد از تجربیات شخصی
۶	۴۹/۳۲	۱/۴۲۸	۲/۸۹۵	اعتماد به نفس
۷	۴۹/۷۱	۱/۳۰۵	۲/۶۲۵	آینده‌نگری
۸	۴۹/۷۷	۱/۴۱۱	۲/۸۳۵	انگیزه بالای تغییر در کیفیت زندگی
۹	۵۰/۵۳	۱/۲۳۴	۲/۴۴۲	انگیزه بالای یافتن منابع جدید
۱۰	۵۰/۵۴	۱/۴۳۱	۲/۸۳۱	استقلال فردی بالا در تصمیم‌گیری‌ها

مأخذ: یافته‌های تحقیق

* مقیاس ۱: خیلی کم، ۲: کم، ۳: متوسط، ۴: زیاد، ۵: خیلی زیاد (برای تمامی جداول)

۳. رتبه‌بندی عوامل اجتماعی - فرهنگی

طبق جدول ۳، اعتقادات و باورها و تجارب اعضا، گرایش به کار گروهی اعضا، اصلاحات ساختاری و نهادی در تعاونی مهمترین عوامل اجتماعی - فرهنگی اعضای تعاونیهای تولید کشاورزی می‌باشند که به ترتیب بالاترین رتبه‌ها (۱ تا ۳) را به خود اختصاص داده‌اند. همچنین فراهم آوردن بیمه برای کارآفرینان در بین اعضای تعاونیهای تولید کشاورزی و اصلاح قوانین و مقررات ورشکستگی پایین‌ترین رتبه‌ها (۸ و ۹) را به خود اختصاص داده‌اند (جدول ۳).

جدول ۳. رتبه‌بندی عوامل اجتماعی - فرهنگی اعضای تعاونیهای تولید کشاورزی

رتبه	ضریب تغییرات	انحراف معیار	میانگین	متغیر
۱	۲۱/۱۲	۰/۸۷۱	۴/۱۲۳	اعتقادات و باورها و تجارب اعضا
۲	۲۲/۶۳	۰/۹۵۳	۴/۲۱۰	گرایش به کار گروهی اعضا
۳	۲۴/۵۷	۰/۹۸۳	۴/۰۰۴	اصلاحات ساختاری و نهادی
۴	۳۵/۹۱	۱/۳۱۲	۴/۶۵۳	برخورداری از حمایت خانواده و دارای نظر مثبت به کار آفرینی
۵	۴۱/۳۵	۱/۴۵۰	۴/۵۰۶	ارزش آفرینی کار آفرینی در جامعه
۶	۴۱/۵۷	۱/۳۹۹	۳/۳۶۵	فرهنگ‌سازی و ترویج روحیه کار آفرینی
۷	۴۲/۸۷	۱/۴۷۴	۳/۴۳۸	سیاستهای مرتبط با بخش کشاورزی
۸	۴۳/۴۲	۱/۴۸۵	۳/۴۲۰	فراهم آوردن بیمه برای کار آفرینان
۹	۴۳/۹۵	۱/۴۵۷	۳/۳۱۵	اصلاح قوانین و مقررات ورشکستگی

مأخذ: یافته‌های تحقیق

۴. رتبه‌بندی عوامل آموزشی

از بین نه متغیر عامل آموزشی در جدول ۴، ایجاد پارک علم و فناوری، تلفیق برنامه‌های آموزشی نظری و عملی برای اعضا و توانمندی اعضا در استفاده از رایانه و اینترنت به ترتیب بالاترین رتبه‌ها (۱ تا ۳) را به خود اختصاص داده‌اند. همچنین ایجاد و تقویت مراکز مشاوره‌ای در زمینه‌های مختلف و دسترسی به شبکه‌های اینترنت از دیدگاه پاسخگویان پایین‌ترین رتبه‌ها (۸ و ۹) را به خود اختصاص داده‌اند.

جدول ۴. رتبه بندی عوامل آموزشی اعضای تعاونیهای تولید کشاورزی

رتبه	متغیر	میانگین	انحراف معیار	ضریب تغییرات
۱	ایجاد پارک علم و فناوری	۳/۰۴۵	۱/۲۲۵	۴۰/۲۳
۲	تلفیق برنامه‌های آموزشی نظری و عملی برای اعضا	۳/۲۶۴	۱/۴۳۷	۴۴/۰۲
۳	توانمندی اعضا در استفاده از رایانه و اینترنت	۳/۱۸۸	۱/۴۲۶	۴۴/۷۳
۴	ایجاد ارتباط با تعاونیهای موفق	۳/۸۲۱	۱/۳۵۸	۴۵/۰۹
۵	برگزاری کلاسهای توسعه مهارتهای کوتاه مدت	۳/۲۲۸	۱/۴۷۸	۴۵/۷۸
۶	آموزش توسط کارآفرینان موفق	۳/۲۶۶	۱/۵۱۸	۴۶/۴۷
۷	برگزاری دوره ضمن خدمت کارورزی در زمینه کارآفرینی	۲/۹۴۰	۱/۳۸۸	۴۷/۲۱
۸	ایجاد و تقویت مراکز مشاوره‌ای در زمینه‌های مختلف حسابداری، بازاریابی، مدیریت و غیره	۲/۸۷۲	۱/۳۷۵	۴۷/۸۷
۹	دسترسی به شبکه‌های اینترنت و رایانه	۲/۹۱۳	۱/۴۰۶	۴۸/۲۶

مأخذ: یافته‌های تحقیق

۵. رتبه‌بندی عوامل سازمانی

همان‌طور که در جدول ۵ ملاحظه می‌شود، آزادی عمل اعضا در تعاونیها و مشارکت در تصمیم‌گیری‌ها بالاترین رتبه‌ها را در این زمینه به خود اختصاص داده‌اند و حمایت مدیران از فعالیتهای کارآفرینانه پایین‌ترین رتبه را به خود اختصاص داده است.

جدول ۵. رتبه‌بندی عوامل سازمانی اعضای تعاونیهای تولید کشاورزی

رتبه	متغیر	میانگین رتبه‌ای	انحراف معیار	ضریب تغییرات
۱	آزادی عمل اعضا در تعاونیها	۳/۱۲۳	۱/۱۱۶	۳۵/۷۳
۲	مشارکت در تصمیم‌گیری‌ها	۳/۱۹۶	۱/۱۷۴	۳۶/۷۲
۳	ایجاد تعادل بین مسؤلیتها و اختیارات	۳/۲۶۴	۱/۲۰۱	۳۶/۷۹
۴	حمایت مدیران از فعالیتهای کارآفرینانه	۲/۷۱۲	۱/۲۳۱	۴۵/۳۹

مأخذ: یافته‌های تحقیق

۶. رتبه‌بندی عوامل اقتصادی

چنانکه جدول ۶ نشان می‌دهد، دسترسی به اطلاعات اقتصادی، سرمایه‌های مالی کافی در تعاونیها و جلوگیری از قانون‌شکنی و رانت خواری و رشوه مهمترین عوامل اقتصادی اعضای تعاونی تولید کشاورزی هستند که به ترتیب رتبه‌های ۱ تا ۳ را خود اختصاص داده‌اند. همچنین تخصیص معافیتهای مالیاتی به واحدهای کارآفرینی و ایجاد زمینه‌های مناسب و اقدامات حمایتی جهت صادرات محصولات کشاورزی رتبه‌های آخر را به خود اختصاص داده‌اند.

جدول ۶. رتبه‌بندی عوامل اقتصادی اعضای تعاونیهای تولید کشاورزی

رتبه	ضریب تغییرات	انحراف معیار	میانگین	متغیر
۱	۱۹/۱۹	۰/۸۰۹	۴/۲۱۴	دسترسی به اطلاعات اقتصادی
۲	۱۹/۲۰	۰/۸۱۸	۴/۲۶۰	سرمایه‌های مالی کافی در تعاونیها
۳	۲۰/۰۷	۰/۸۳۸	۴/۱۷۳	جلوگیری از قانون‌شکنی و رانت خواری و رشوه
۴	۲۰/۶۷	۰/۸۷۴	۴/۲۲۸	افزایش حمایت‌های قیمتی و اختصاص یارانه به تولیدکنندگان
۵	۲۰/۰۵	۰/۸۹۶	۴/۰۶۳	تأسیس صندوق حمایت از کارآفرینان
۶	۲۲/۰۶	۰/۸۸۵	۴/۰۱۳	ایجاد بنگاه‌های کسب و کار کوچک
۷	۲۳/۶۹	۰/۹۵۲	۴/۰۱۸	رقابت در بازار
۸	۲۵/۲۳	۱/۰۵۶	۳/۰۲۲	وضعیت اقتصادی قبل از شروع کارآفرینی
۹	۲۸/۶۹	۱/۰۶۹	۳/۷۲۶	ثبات قیمت محصولات کشاورزی
۱۰	۳۲/۹۷	۱/۱۷۳	۳/۵۵۷	اعطای تسهیلات به تعاونیهای ورشکسته برای رونق مجدد
۱۱	۳۸/۷۶	۱/۲۳۷	۳/۱۹۱	قابلیت دسترسی به بازارهای جدید
۱۲	۳۹/۲۳	۱/۱۷۵	۲/۹۹۵	رضایت از درآمد
۱۳	۳۹/۵۶	۱/۲۲۱	۲/۰۸۶	استفاده از شبکه بانکی کارا و مناسب
۱۴	۴۰/۳۶	۱/۲۳۱	۳/۰۵۰	تخصیص معافیتهای مالیاتی به واحدهای کارآفرینی
۱۵	۴۰/۶۵	۱/۳۰۱	۳/۲۰۰	ایجاد زمینه‌های مناسب و اقدامات حمایتی جهت صادرات محصولات کشاورزی

مأخذ: یافته‌های تحقیق

۷. رتبه‌بندی روحیه کارآفرینی اعضای تعاونی تولید کشاورزی

همان‌طور که جدول ۷ نشان می‌دهد، از دیدگاه پاسخگویان مورد مطالعه، به ترتیب متغیرهای سازگاری با تغییرات، فرورفتن در رویا و خیال، نسبت ندادن شکست و پیشرفت به سرنوشت بالاترین رتبه‌ها را به خود اختصاص داده‌اند. همچنین تلاش برای کسب موفقیت، جبران کمبودها از راه‌های گوناگون، فراتر رفتن عملکرد از اهداف از پیش تعیین شده در رتبه‌های آخر قرار گرفتند.

جدول ۷. رتبه‌بندی تقویت روحیه کارآفرینی اعضای تعاونی تولید کشاورزی

رتبه	ضریب تغییرات	انحراف معیار	میانگین رتبه‌ای	متغیر
۱	۲۴/۲۸	۳/۴۸۸	۰/۸۴۷	سازگاری با تغییرات
۲	۲۵/۱۸	۳/۴۴۲	۰/۸۶۷	فرو رفتن در رویا و خیال
۳	۲۵/۵۳	۳/۳۶۰	۰/۸۵۸	نسبت ندادن شکست و پیشرفت به سرنوشت
۴	۲۶/۱۰	۳/۲۸۳	۰/۸۵۷	ریسک و مخاطره در کسب و کار
۵	۲۶/۷۴	۳/۳۶۹	۰/۹۰۱	پیش‌بینی وضعیتهای گوناگون
۶	۲۸/۳۰	۳/۴۰۶	۰/۹۶۴	امتحان تجربه‌های جدید
۷	۲۸/۴۶	۳/۴۰۱	۰/۹۶۸	اشتیاق برای قبول مسئولیت
۸	۲۸/۷۲	۳/۰۹۱	۰/۸۸۸	انجام دادن کار جدیدی که قبلاً توسط دیگران انجام شده باشد
۹	۲۹/۴۰	۳/۴۰۱	۱/۰۰	گام برداشتن فراتر از زمان
۱۰	۲۹/۹۸	۳/۴۳۸	۱/۰۳۱	انگیزه پیشرفت
۱۱	۳۰/۳۴	۳/۰۳۲	۰/۹۲۰	اعتقاد به شانسی بودن وقایع
۱۲	۳۰/۵۰	۳/۰۳۲	۰/۹۲۵	ارائه راهکار خلاقانه
۱۳	۳۴/۳۳	۲/۹۰۴	۰/۹۹۷	تسلیم شدن در برابر شرایط
۱۴	۳۴/۶۴	۳/۱۲۳	۱/۰۸۲	بهبود کار در مواجهه با موفقیت‌های رقابت آمیز
۱۵	۳۴/۹۳	۲/۹۱۷	۱/۰۱۹	دارا بودن اعتماد به نفس
۱۶	۳۴/۹۶	۳/۰۰	۱/۰۴۹	تلاش برای کسب موفقیت
۱۷	۳۵/۰۸	۲/۸۹۹	۱/۰۱۷	جبران کمبودها از راه‌های گوناگون
۱۸	۴۴/۹۷	۳/۲۴۶	۱/۴۰۶	فراتر رفتن عملکرد از اهداف تعیین شده

مأخذ: یافته‌های تحقیق

۸. بررسی همبستگی بین متغیرهای تحقیق با روحیه کارآفرینی اعضای تعاونیهای تولید کشاورزی شهرستان آمل

نتایج ضریب همبستگی کندال تائو (جدول ۸) نشان می‌دهد بین عوامل روانشناختی - شخصیتی، عوامل اجتماعی - فرهنگی، عوامل آموزشی، عوامل سازمانی، عوامل اقتصادی و تقویت روحیه کارآفرینی اعضای تعاونیهای تولید کشاورزی در سطح یک درصد رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد؛ به عبارت دیگر، فرضیه تحقیق مبنی بر وجود رابطه بین این عوامل و تقویت روحیه کارآفرینی اعضای تعاونیهای تولید کشاورزی تأیید می‌شود. همچنین نتایج ضریب همبستگی اسپیرمن نشان داد بین سن، سابقه عضویت و تقویت روحیه کارآفرینی اعضای تعاونیهای تولید کشاورزی رابطه معنی‌داری وجود ندارد.

جدول ۸. همبستگی متغیرهای تحقیق با تقویت روحیه کارآفرینی اعضای

تعاونیهای تولید کشاورزی

متغیر	ضریب همبستگی (r)	سطح معنی‌داری (p)	آزمون همبستگی
عوامل اقتصادی	۰/۳۱۰**	۰/۰۰۰	کندال تائو
عوامل آموزشی	۰/۲۰۴**	۰/۰۰۱	کندال تائو
عوامل روانشناختی - شخصیتی	۰/۲۴۲**	۰/۰۰۳	کندال تائو
عوامل سازمانی	۰/۲۲۹**	۰/۰۰۰	کندال تائو
عوامل اجتماعی - فرهنگی	۰/۲۰۱**	۰/۰۰۱	کندال تائو
سن	۰/۰۳۰	۰/۶۵۵	اسپیرمن
سابقه عضویت	۰/۰۸۸	۰/۱۹۲	اسپیرمن

مأخذ: یافته‌های تحقیق ** : معنی‌داری در سطح یک درصد

۹. تحلیل رگرسیون گام به گام

به منظور تعیین اثر عوامل مختلف بر تقویت روحیه کارآفرینی اعضای تعاونیها از رگرسیون گام به گام استفاده شد. بدین ترتیب همه متغیرهای دارای همبستگی معنی‌دار با متغیر

وابسته (تقویت روحیه کارآفرینی اعضای تعاونیها) مورد آزمون قرار گرفتند. نتایج به دست آمده در جدول ۹ نشان می‌دهد که چهار متغیر اقتصادی، آموزشی، روانشناختی - شخصیتی و سازمانی در مجموع ۳۱/۶ درصد از تغییرات مربوط به تقویت روحیه کارآفرینی در تعاونیهای تولید کشاورزی را تبیین می‌کنند. در این زمینه متغیر عوامل اقتصادی بیشترین اثر را بر تقویت روحیه کارآفرینی با بتای ۰/۳۳ داشت.

جدول ۹. نتایج تحلیل رگرسیون گام به گام در زمینه نقش متغیرهای مستقل در تقویت روحیه

کارآفرینی اعضای تعاونیها

متغیر	ضریب همبستگی (R)	ضریب تعیین (R ²)	ضریب غیر استاندارد (B)	ضریب استاندارد شده (Beta)	(t)	(Sig)
عدد ثابت	-	-	۱/۶۰۴	-	۹/۱۴۷	۰/۰۰۰
(X ₁) عوامل اقتصادی	۰/۴۶۱	۰/۲۱۳	۰/۲۶۴	۰/۳۳۰	۵/۳۷۳	۰/۰۰۰
(X ₂) عوامل آموزشی	۰/۵۲۶	۰/۲۷۷	۰/۷۷	۰/۱۸۱	۳/۸۱۵	۰/۰۰۵
(X ₃) عوامل روانشناختی - شخصیتی	۰/۵۵۱	۰/۳۰۴	۰/۶۲	۰/۱۶۰	۲/۵۸۳	۰/۰۱۰
(X ₄) عوامل سازمانی	۰/۵۶۲	۰/۳۱۶	۰/۶۱	۰/۱۲۴	۲/۰۰۳	۰/۰۴۶

مأخذ: یافته‌های تحقیق

با توجه به جدول ۹، معادله رگرسیونی به صورت زیر به دست آمد:

$$Y = 1/604 + 0/264(X_1) + 0/77(X_2) + 0/62(X_3) + 0/61(X_4)$$

نتیجه‌گیری و پیشنهاد

نتایج تحقیق نشان داد که ۸۵ درصد از پاسخگویان مرد و ۱۵ درصد زن و حدود ۸۵ درصد متأهل و ۱۵ درصد مجرد بوده و اکثر پاسخگویان مدرک دیپلم داشتند. این امر نشان‌دهنده وجود افراد تحصیل کرده در تعاونیهای شهرستان آمل است. ۹۱/۳ درصد از پاسخگویان عضو عادی تعاونیهای تولید کشاورزی بوده‌اند. دامنه سنی پاسخگویان مورد مطالعه

بین ۲۰-۶۵ سال با میانگین ۳۶ سال بوده است. این نتایج مبین میانسال بودن اعضای تعاونیهاست که از انگیزه خوبی برای کار کردن برخوردارند. سابقه عضویت پاسخگویان در تعاونی، ۵ سال و کمتر (۶۶/۲ درصد) می باشد. ۹۵/۹ درصد پاسخگویان شاغل بوده اند که این نتیجه حاکی از آن است که بیکاری در بین اعضای تعاونیها کم است. اکثر پاسخگویان (۸۰/۵ درصد) شاغل در بخش خصوصی بوده اند. ۳/۲ درصد پاسخگویان والدین کارآفرین و ۵/۵ درصد تجربه قبلی در زمینه کارآفرینی داشته اند. ۵/۵ درصد پاسخگویان دارای تجربه ناخوشایند در دوران کودکی بوده اند.

با توجه به نتایج ضریب همبستگی کندال تائو مشخص شد که بین عوامل روانشناختی - شخصیتی و تقویت روحیه کارآفرینی اعضای تعاونیهای تولید کشاورزی در سطح یک درصد رابطه مثبت و معنی وجود دارد. این نتیجه با نتایج مطالعه دابسون (Dabson, 2002)، وین (Winn, 2008) هرندی زاده، (۱۳۹۰)، خدانشناس گل افشانی (۱۳۸۹) مطابقت دارد. بنابراین افزایش ویژگیهای شخصی موجب تقویت روحیه کارآفرینی در تعاونیها می گردد.

بین عامل اجتماعی - فرهنگی و تقویت روحیه کارآفرینی اعضای تعاونیهای تولید کشاورزی نیز در سطح یک درصد رابطه مثبت و معنی داری وجود دارد. این نتیجه همسو با یافته های مطالعه ونکر و همکارانش (Wenneker et al., 2003) و آمدی (۱۳۸۸) می باشد. بنابراین ایجاد شرایطی که بتوان این عامل را در تعاونیها افزایش داد، در تقویت روحیه کارآفرینی مؤثر است.

بین عامل آموزشی و تقویت روحیه کارآفرینی اعضای تعاونیهای تولید کشاورزی نیز رابطه مثبت و معنی دار در سطح یک درصد وجود دارد. در مطالعات فلاح جلودار (۱۳۸۶) و ورزات و باچلت (Verzat & Bachlet, 2006) نیز تأثیر آموزش بر کارآفرینی و افزایش عملکرد فعالیتهای اقتصادی از جمله فعالیتهای کشاورزی، مؤثر شناخته شده است.

بین عامل اقتصادی و تقویت روحیه کارآفرینی اعضای تعاونیهای تولید کشاورزی نیز رابطه مثبت و معنی داری در سطح یک درصد وجود دارد. این یافته با نتایج مطالعه غیاثوند

غیائی و حسینی (Ghiasvand Ghiasy & Hosseini, 2009) و تیب جی و ویکری (Tybjee & Vickery, 1998) و جهانبانی بشاره و همکارانش (۱۳۹۰) همخوانی دارد. بین عامل سازمانی و تقویت روحیه کارآفرینی اعضای تعاونیهای تولید کشاورزی نیز ارتباط مثبت و معنی داری در سطح یک درصد وجود دارد. این یافته با نتایج مطالعه غیاثوند غیائی و حسینی و زمانی و جان نثاری (۱۳۸۸) همخوانی دارد. همچنین نتایج رگرسیون گام به گام نشان داد که چهار متغیر اقتصادی، آموزشی، روانشناختی - شخصیتی و سازمانی در مجموع ۳۱/۶ درصد از تغییرات مربوط به تقویت روحیه کارآفرینی در تعاونیهای تولید کشاورزی را تبیین می کنند و عامل اقتصادی با بتای ۰/۳۳ بیشترین اثر را بر تقویت روحیه کارآفرینی داشته است.

از آنجا که عوامل اقتصادی بر تقویت روحیه کارآفرینی اعضای تعاونیهای تولید کشاورزی شهرستان آمل بیشترین اثر را دارد، لذا پیشنهادهای زیر ارائه می گردد: ۱. دفترچه راهنما جهت معرفی و اطلاع رسانی اخبار و اطلاعات اقتصادی در اختیار اعضای تعاونیها قرار گیرد، ۲. وبگاه کارآفرینی در سطح وزارتخانه تعاون طراحی گردد تا اعضا با استفاده از این وبگاه، اطلاعات اقتصادی مورد نیاز را دریافت نمایند، ۳. اعطای تسهیلات ویژه به کارآفرینان تعاونی صورت گیرد، ۴. تدابیر لازم جهت کاهش موانع اداری و فساد مالی اتخاذ شود.

با توجه به تأثیر عوامل آموزشی در تقویت روحیه کارآفرینی اعضای تعاونیهای تولید کشاورزی شهرستان آمل، پیشنهادهای زیر ارائه می گردد: ۱. در کنار آموزش نظری، آموزش عملی (عملیات کارگاهی، نمایش طریقه ای و نتیجه ای) هم به اعضای تعاونی داده شود، ۲. ارتباط اعضای تعاونی با پارک علم و فناوری برقرار شود، ۳. به اعضای تعاونی جهت توانمندی در استفاده از رایانه و اینترنت آموزشهای لازم ارائه شود.

نظر به تأثیر عوامل سازمانی در تقویت روحیه کارآفرینی اعضای تعاونیهای تولید کشاورزی شهرستان آمل، پیشنهادهای زیر ارائه می شود: ۱. مدیران تعاونیها به اعضا زمان آزاد

جهت تفکر در مورد ایده های جدید، آزادی عمل برای پیگیری و اجرای ایده هایشان بدهند
 و ۲. مدیران تعاونی اعضا را در تصمیم گیری هایشان مشارکت دهند.
 با توجه به تأثیر عوامل روانشناختی - شخصیتی در تقویت روحیه کارآفرینی اعضای
 تعاونیهای تولید کشاورزی شهرستان آمل توصیه می گردد: ۱. مدیران با آموزشهای لازم تحمل
 شکست را در اعضا بالا ببرند، ۲. مدیران در زمینه ایده یابی، اجرای ایده ، تفکر خلاق داشتن و
 اشتیاق برای انجام دادن کارهای بزرگ، آموزشهای لازم را به اعضای تعاونیها ارائه دهند.

منابع

۱. آمدی، ا. (۱۳۸۸)، نقش تعاونی ها در ترویج کارآفرینی، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده کشاورزی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات تهران.
۲. اداره کل تعاون، کار و رفاه اجتماعی استان مازندران (۱۳۹۰)، گزارش کل به تفکیک استان مازندران و شهرستان آمل.
۳. جهانبانی بشاره، م. ، مقصودی، ت. و سلیمانزاده توتونچی، س. (۱۳۹۰)، بررسی تحلیلی راهبردهای توسعه کارآفرینی در تعاونیهای کشاورزی، مجموعه چکیده مقالات اولین کنفرانس بین المللی ظرفیت های بخش تعاون در توسعه اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی.
۴. خداشناس گل افشانی، م. (۱۳۸۹)، بررسی میزان موفقیت کارآفرینی گروهی و عوامل مؤثر بر آن و ارائه راهکارهایی برای افزایش کارآفرینی در بخش تعاون استان مازندران، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم اجتماعی و اقتصاد، دانشگاه پیام نور، واحد ساری.
۵. دنیایی، ح. (۱۳۸۹)، بررسی راهکارهای تقویت کارآفرینی در تعاونیهای تولید بخش کشاورزی استان زنجان، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده کشاورزی و منابع طبیعی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد ابهر.

۶. رحیمی، ش.، سعیدی، آ. و واحد چوکده، س. (۱۳۸۷)، تبیین جایگاه تعاونی‌ها در موفقیت کارآفرینان، ویژه‌نامه همایش تعاون و کارآفرین، شماره ۱۹۶، آبان ۱۳۸۷.
۷. زمانی، م. و جان نثاری، ا. (۱۳۸۸)، بررسی عوامل مؤثر بر توسعه کارآفرینی در تعاونی‌ها (مطالعه موردی در هشت کشور)، ماهنامه تعاون، اسفند و فروردین ۱۳۸۷-۱۳۸۸.
۸. فلاح جلودار، ر. (۱۳۸۶)، تحلیل عوامل مؤثر بر موفقیت کارآفرینی زنان روستایی شمال کشور، کارشناسی ارشد، دانشگاه شهید بهشتی، واحد تهران.
۹. میرک‌زاده، ع. و غیاثوند غیاثی، ف. (۱۳۹۰)، اولویت‌بندی عوامل مؤثر بر توسعه اشتغال در تعاونی‌های تولیدی کشاورزی استان کرمانشاه، مجموعه چکیده‌های مقالات اولین کنفرانس بین‌المللی ظرفیت‌های بخش تعاون در توسعه اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی.
۱۰. هرنیدی‌زاده، ا. (۱۳۸۹)، بررسی عوامل مؤثر بر توسعه کارآفرینی در تعاونی‌های تولید کشاورزی استان اصفهان، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده کشاورزی، دانشگاه تربیت مدرس، تهران.
11. Dobson, B. (2002), Supporting rural entrepreneurship, at: http://www.nercrd.psu.edu/entreneur_what_works.../singhknights6part2.pdf
12. Ghasvand Ghiasy, F., Hosseini, S. J. F., Malekmohammadi, I. and Hosseini, S. M. (2009), Factors Influencing the Entrepreneurship Iran Agricultural Cooperatives, *Australian Journal of Basic and Applied Sciences*, 3(2).
13. Ghasvand Ghiasy, F. and Hosseini, S. J. F. (2010), Challenges in developing Entrepreneurship in Iran Agricultural cooperatives, *World Applied Sciences Journal*, 10(9)
14. Histrich, R. and Peters, M. (2002), *Entrepreneurship*, MC-Graw Hill, New York.
15. Sandeep, M. (2007), The risk of self-employment in rural China: Development or Disaster? *World Development*, 35(1):163-181.

16. Tybjee, T. and Vickery, I. (1998), Venture capital Western Europe, *Journal of Business Venturing*.
17. Verheul, I. (2001), An Eclectic Theory of Entrepreneurship: Tinbergen Institute Discussion Paper Institute for Development Strategies, Indiana University.
18. Verzat, C. and Bachelet, R. (2006), Developing an Entrepreneurial spirit among engineering college Students: What are the education factors, In Fayoll Alain and Klandt Heinz 2006 International Entrepreneurship Education Issues and Newness, ed., Edward Elgar, 2006.
19. Wennekers, R., Noorderherhaven, H., Hofsted, R. and Thurik, A. (2002), Big Bhills left on the sidewalk: why some Nation are Rich, and others poor, *Journal of Economic Perspectives*, 10(2).
20. Winn, M. (2008), Entrepreneurship and the characteristics of entrepreneur personality, International, *Journal of Entrepreneurial Behavior Research*, 6(60).